

**Göç ile Sendika Üyeliği Etkileşiminin Yaşam Memnuniyeti
Üzerindeki Etkisi: Kocaeli Örneği**

*The Interaction Effect of Migration and Trade Union Membership on
Life Satisfaction: Case of Kocaeli*

Doç. Dr. Burcu KÜMBÜL GÜLER

*Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
Dokuz Eylül University Faculty of Economics and Administrative Sciences
Labor Economic and Industrial Relationships Department
burcu.kumbul@deu.edu.tr*

Dr. Öğr. Üyesi Doğa Başar SARIİPEK

*Kocaeli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
Kocaeli University Faculty of Economics and Administrative Sciences
Labor Economic and Industrial Relationships Department
sariipek@kocaeli.edu.tr*

Ocak 2018, Cilt 9, Sayı 1, Sayfa: 1-23
January 2018, Volume 9, Number 1, Page: 1-23

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL

Abdurrahim ŞENOCAK
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF

Dr. Elif ÇELİK

EDİTÖR YARDIMCISI/ASSOCIATE EDITOR

Berna YAZAR ASLAN

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES

ECONLIT - USA
CABELL'S DIRECTORIES - USA
ASOS İNDEKS - TR
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION

PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR

DİLİ / LANGUAGE

TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - *TURKISH and ENGLISH*

PRINT ISSN

2146 - 0000

E - ISSN

2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Dr. Serhat AYRIM - ÇSGB
Prof. Dr. Mustafa Necmi İLHAN - Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR - Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Merve ÖZAYDIN - Gazi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nergis DAMA - Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Elif ÇELİK - ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ *Bangor University - UK*
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ *University of Sheffield - UK*
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR *University of Maine - USA*
Prof. Dr. Tayo FASOYIN *Cornell University - USA*
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA *Université Bishop's University - CA*
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE *Rutgers, The State University of New Jersey - USA*
Prof. Dr. Özay MEHMET *University of Carleton - CA*
Prof. Dr. Theo NICHOLS *University of Cardiff - UK*
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN *Brunel University - UK*
Prof. Dr. Yıldırım YILDIRIM *Syracuse University - USA*
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH *University of Sheffield - UK*
Doç. Dr. Alper KARA *University of Hull - UK*
Dr. Sürhan ÇAM *University of Cardiff - UK*

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *Türkiye Bilimler Akademisi*
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Yalova Üniversitesi*
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Onur Ender ASLAN *TODAIÉ*
Prof. Dr. İbrahim AYDINLI *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Kırklareli Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Aydın BAŞBUĞ *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Eyüp BEDİR *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Vedat BİLGİN *TBMM*
Prof. Dr. Özlem ÇAKIR *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Erdal ÇELİK *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*
Prof. Dr. Gonca BAYRAKTAR DURGUN *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. E. Murat ENGİN *Galatasaray Üniversitesi*
Prof. Dr. Bülent ERDEM *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Nükhet HOTAR *TBMM*
Prof. Dr. Erdal Tanas KARAGÖL *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Prof. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof. Dr. Metin KUTAL *Gedik Üniversitesi*
Prof. Dr. Adnan MAHİROĞULLARI *Cumhuriyet Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*
Prof. Dr. Sedat MURAT *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Süleyman ÖZDEMİR *Bandırma On Yedi Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Kocaeli Üniversitesi*
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*
Prof. Dr. Dilaver TENGİLİMOĞLU *Atılım Üniversitesi*
Prof. Dr. İnsan TUNALI *Koç Üniversitesi*

Prof. Dr. Fatih UŐAN Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Recep VARÇIN Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Erinq YELDAN İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Engin YILDIRIM Anayasa Mahkemesi
Doç. Dr. Yücel UYANIK Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Erdiñ YAZICI Gazi Üniversitesi

**Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.**

*All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.*

Göç ile Sendika Üyeliği Etkileşiminin Yaşam Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi: Kocaeli Örneği

The Interaction Effect of Migration and Trade Union Membership on Life Satisfaction: Case of Kocaeli

Doç. Dr. Burcu Kümbül Güler¹

Dr. Öğr. Üyesi Doğa Başar Sarıipek²

Öz

Göçmenlerin yeni bir kültüre uyum sağlamada birçok sorunla karşılaştığı, yoğun şekilde stres yaşadığı ve hatta yaşam kalitelerinin düştüğü yaygın olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede, göçmenlere yönelik tutum ve davranışları, göçmenlerin sorunlarını inceleyen çok sayıda çalışmaya karşılık, göçmenlerin göç ettikleri yerdeki yaşam memnuniyetine ilişkin algıyı ölçen çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bununla birlikte, yaşam memnuniyeti üzerinde sendika üyesi olmanın etkisi de göz ardı edilen konulardan biridir. Yazındaki söz konusu eksikliklerin giderilmesine katkı sağlamayı hedefleyen bu çalışmada, göç edip Kocaeli'ye yerleşenlerin sendika üyesi olma durumunda yaşam memnuniyetindeki değişim incelenmektedir. Bu doğrultuda, Kocaeli ili genelinde çalışmakta olan 1054 kişiden (% 40,9 kadın, % 59,1 erkek) veri elde edilmiştir. Örnekleimde, göçle gelerek Kocaeli'ye yerleşmiş olduğunu ifade edenlerin sayısı 483 olup, oranı % 45,8'dir. Çalışmanın amacı, göç ederek şehre yerleşmiş olanların yaşam memnuniyetinde sendikalı olmalarının etkisini incelemektir. Elde edilen sonuçlar, araştırmanın varsayımı olan, göç etmiş olma ve sendikalı olmanın etkileşiminin yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini desteklemektedir. Bu sonuca göre, göç etmiş olmanın yaşam memnuniyeti üzerinde olumsuz etkisi olsa da göç edenlerin sendika üyesi olması durumunda yaşam memnuniyetleri olumlu yönde etkilenmektedir. Göç etme ile sendika üyesi olmanın birlikte etkileşiminin yaşam memnuniyetini arttırmadaki olası nedenleri, çalışmanın teorik katkısı ve uygulamaya dönük öneriler ile birlikte tartışmaya sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Göç, İç göç, Yaşam Memnuniyeti, Sendika, Sendika üyeliği

Abstract

It is a prevalent belief that migrants have some struggles, live under stress and even their life quality decreases in the integration process of a new culture. In this frame, compared with the studies which observe the attitudes and behaviours towards migrants and migrants' problems, few studies focus on the perception of the life satisfaction of migrants. In addition, the impact of being a member of labour union on life satisfaction is also one of the neglected areas of study. To fill the gap in the literature, the impact of being a member of labour union on migrants' life satisfaction as residents of Kocaeli is observed. Accordingly, data were collected from 1054 people (40,9 % women, 59,1 % men) who are actively working. In the sample, the number of people who stated that they have migrated and started to live in Kocaeli is 483 with a percentage of 45,8 %. The aim of the study is to see the interaction effect of being a migrant and being a trade union member on life satisfaction. The results of the study confirm the hypothesis which assumes that there is an interaction effect between the two variables. Consequently, even there is a negative effect of migration; migrants' life satisfaction is positively affected if they are members of a labour union. The possible reasons of interaction effect of being a

¹ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, burcu.kumbul@deu.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, sariipek@kocaeli.edu.tr

union member and a migrant on life satisfaction is discussed with the theoretical contribution and implications of the study.

Key Words: *Migration, Internal migration, Life Satisfaction, Trade Union, Trade union membership*

Giriş

İnsanlığın başlangıcından bu yana göç olgusu önemini korumaktadır. İnsanlar yaşamlarını daha iyi hale getirmek adına başka bir yerde yaşamayı seçmektedir. Göç olgusu, bir “coğrafi mekan değiştirme süreci” olarak tanımlanabilir. Bu makalede, ülke sınırları içindeki kent, ilçe merkezi, bucak ve köy gibi yerleşim yerleri arasındaki nüfus hareketliliği olan iç göç üzerinde durulmaktadır. Kısa veya uzun süreli olsa da, bu nüfus hareketliliği çoğu kez aynı toplumsal sistem içinde olduğu için, iç göç olarak anılmaktadır.

Göçün gerek kökenindeki nedenler itibariyle gerek gerçekleşikten sonraki ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal boyutlarıyla, hem göç edenlerde hem de yerli halkta derin etkileri bulunmaktadır. Pek çok nedenden kaynaklanabilen göç, temel itibariyle toplumsal yapıdaki değişimlerden, bulunulan yerdeki emek arzı bolluğundan ve sosyoekonomik açıdan daha gelişmiş yerlerdeki daha konforlu yaşam olanaklarından etkilenmektedir. Diğer bir mekândaki kendilerine yakın sosyo-ekonomik statüdeki insanların yaşamlarına göre, buldukları yerdeki kendi yaşamlarını daha olumsuz değerlendirmeleri, insanların yer değiştirme kararı almalarına neden olabilmektedir (Hendriks, 2015: 343). Bu bağlamda göç ve yaşam memnuniyeti birbirinin hem sebebi hem de sonucu olmaktadır.

Coğrafi hareketlilik hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için son derece yaygın bir toplumsal süreç olmakla birlikte, göç hareketinin göçmenlerin refah ve yaşam memnuniyeti üzerindeki sonuçları genellikle üzerinde fazla durulmayan bir araştırma konusudur (De Jong, Chamratrithirong ve Tran, 2002: 838). Nitekim göç konusunda yapılan çalışmaların büyük bir kısmının asıl ilgiyi göçmenlerden çok, göç alan toplumlara gösterdiği anlaşılmaktadır (O’Connell, 2005; Bail, 2008; Schneider, 2008). Göçmenler üzerine yapılan çalışmalar, genellikle göç sonrasındaki durumlarından çok, göçe sevk eden belirleyiciler, yani göçün nedenleri üzerine yoğunlaşmaktadır (Bilsborrow, 1993; Kritiz, Lin and Zlotnik, 1992). Göçün göçmenler üzerindeki makro ve mikro sonuçları üzerine oluşmuş yazın da neredeyse tamamen gelir ile istihdama vurgu yapmakta; göçün öznel, yani maddi olmayan sonuçları büyük ölçüde görmezden gelinmektedir (Greenwood, 1985; LeClere and McLaughlin, 1997; Lichter, 1983; Lucas, 1997). Ayrıca, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde yaygın bir eğilim olan geçici iç göç, kalıcı iç göçe göre çok daha az sayıda araştırmacı tarafından incelenmiştir (Fuller vd., 1990; Goldstein and Goldstein, 1996, 1993).

Yazındaki bu genel eksiklik Türkiye için de geçerlidir. Nitekim Türkiye’de göç üzerine yapılan çalışmaların belli noktalar üzerine odaklandığı görülmektedir. İlk olarak, araştırmacılar kamu arazileri üzerinde yerleşmiş olanlara orta ya da üst sınıf göçmenlere kıyasla çok daha fazla yoğunlaşmaktadır. İkinci olarak, son dönemlerde kentten kıra doğru göç hacminde bir artış olmasına rağmen, araştırmalar kırdan kente göç hareketlerini, kentten kıra göç hareketlerinden daha fazla incelemekte ve ekonometrik analizler yoluyla kentlere göç edenlerin özellikleri ve göç etme nedenleri araştırılmaktadır (Üçdoğruk, 2002; Karakaş vd, 2013).

Göçmenlerin göç sonrası algı ve düşüncelerine yer veren ve esas olarak gittikleri yerdeki yaşam kalitelerine ve memnuniyetlerine değinen yeterli sayıda çalışma bulunmasa da, göçmenlerin ve ailelerinin göçle yerleştikleri yerlerde birçok

farklı durumdan kaynaklanan derin hayal kırıklıkları ve tatminsizlikler yaşadıkları bilinen bir gerçektir. Bu durum, göçmenlerin düşük eğitim seviyesi, işsizlik, düşük ücretli işler ve asıl olarak her gün birçok farklı biçimiyle karşılaştıkları sosyal dışlanma mekanizmalarından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, göçmenlerin refah ve yaşam memnuniyeti durumlarını tespit etmeye yönelik alan çalışmaları, yazındaki bir boşluğu doldurmak açısından önemli ve gereklidir (Safi, 2009: 1). Göç araştırmalarındaki bu boşluk ve dolayısıyla yazında oluşan eksiklikler, iç göçün göçmenlerin yaşam kalitelerine etkilerini araştıran bu çalışmanın hareket noktasını teşkil etmektedir. Göçle kente yerleşmiş olanların yaşam memnuniyetleri üzerinde, sendikal örgütlenme bağlamında bireylerin dayanışma içinde olmasının etkisi araştırılacaktır. Çalışmada, öncelikle yaşam memnuniyeti açıklanacak sonrasında sırasıyla göç ve sendika bağlamında yaşam memnuniyetine odaklanılacaktır. Son olarak, yapılan alan araştırmasının bulgularına yer verilip, sonuçlar tartışmaya sunulacaktır.

1. Yaşam Memnuniyeti Kavramı

Yaşam memnuniyeti bireyin iyilik hali (wellbeing) ile doğrudan ilişkili öznel bir tutum olduğu için, farklı yazarlar tarafından farklı biçimlerde ele alınmaktadır. Yaygın bir anlayışa göre yaşam memnuniyeti, insanların amaçlarına erişme ve istedikleri yaşam biçimini seçme yeteneği olarak kabul edilmektedir (Fahey, Nolan ve Whelan, 2003). Daha genel bir açıklamayla yaşam memnuniyeti, bireyin yaşamının genel kalitesini bir bütün olarak değerlendirme düzeyi olup kişinin sürdürmekte olduğu yaşamından ne kadar hoşlandığıdır (Veenhoven, 1996: 6). Dolayısıyla, genel yaşam kalitesinin öznel bir değerlendirmesi olarak da ifade edilen yaşam memnuniyeti (Diener and Diener 1995) bireyin yaşam kalitesinin kendi belirlediği kıstaslara göre genel bir değerlendirmesidir (Shin ve Johnson, 1978). Yaşam kalitesine ilişkin yargılar bizzat birey tarafından belirlenmekte, uygun bir standardın ne olduğu dışardan dayatılmamaktadır.

Aslında yaşam memnuniyeti, en basit ifadeyle karşılandığında bireyi mutlu veya tatmin eden bir "istekler" dizisi olup bu beşeri istekler nadiren tam olarak tatmin edilebilmektedir. Yaşam memnuniyeti sadece bireyden bireye değişmez, aynı zamanda mekandan mekana ve zamandan zamana da değişmektedir (Liu, 1975: 329; Looze vd., 2018: 1074). Yani, birey yaşadığı bir tatminin hemen arkasından yeni ve başka bir gereksinimden kaynaklanan bir tatminsizlik yaşayabilmektedir. Buradan hareketle, yaşam memnuniyetini elde edilmesi kolay, ancak sürekli muhafaza edilmesi nispeten daha zor, subjektif bir durum olarak nitelenebilir.

Yaşam memnuniyeti öznel iyilik halini belirleyen 3 bileşenden biridir. Diğer iki bileşen ise olumlu ve olumsuz duygulardır (Andrews and Withey, 1976; Michalos, 1980; Diener, vd., 1985). Yaşam memnuniyeti dışındaki diğer iki bileşen öznel iyiliğin duygusal görünümüleriyle ilişkiliyken, yaşam memnuniyeti bilişsel-yargısal değerlendirmeyle ilişkilidir. Bu da yaşam memnuniyetinin olumlu bir duygusal durum olan mutluluktan ve olumsuz bir duygusal durum olan endişeli olma halinden ayrıldığı noktadır (Neto, 1995: 93).

Yaşam memnuniyeti düzeyine karar verebilmek için yaşamın örneğin istihdam, evlilik gibi sadece tek bir alanına göre değil, bütününe göre bir değerlendirme yapılmalıdır. Çünkü bu tekil alanlardan duyulan haz, yaşamdan duyulan genel memnuniyete bir katkı yapabilir, ancak tek başına memnuniyeti oluşturmaz (Veenhoven, 1996: 6). Ama yine de yaşam memnuniyeti ölçütleri genellikle mutluluğu ya da mutsuzluğu belirlemek için kullanılmaktadır. Genel olarak bakıldığında, yaşam memnuniyetine yönelik olumlu değerlendirmeler mutlulukla ve “iyi bir yaşam” sürdürme hedefine ulaşmayla ilişkilirken, olumsuz değerlendirmeler ise depresyon ve mutsuzlukla ilişkilidir. Ayrıca, mutluluk ve yaşam memnuniyeti gibi sağlıklı psikolojik durumlar, genellikle göç gibi sosyoekonomik olayların ve başarıların hem bir ürünüdür hem de sebebidir (Lyubomirsky vd., 2005).

Her ne kadar yaşam memnuniyeti çok yönlü bir kavram gibi görülse de aslında iki durumun bir yansıması veya sonucu olarak düşünülebilir; bireyin içinde bulunduğu fiziksel ve ruhsal durum. Fiziksel girdiler sayılabilir ve ölçülebilir ürün, sosyal hizmetlerin yaygınlığı ve maddi refah gibi değişkenlerden oluşmaktadır. Ruhsal girdiler ise toplumsal aidiyet, itibar, kendini gerçekleştirme, sevgi, duygusal yakınlık gibi ölçülemeyen ve psikolojik faktörleri içermektedir. Psikolojik girdiler ölçülebilir olmadıkları için, yaşam memnuniyeti çıktıları sayılabilir toplumsal, ekonomik, siyasi ve çevresel girdilerin belli bir andaki pozitif fonksiyonu olarak kabul edilebilir (Liu, 1975: 330).

1.1. Göç ve Yaşam Memnuniyeti

Beşeri refah düzeyinin önemli bir göstergesi olarak yaşam memnuniyetinin ölçülmesi konusunda geniş bir yazın bulunmaktadır (Locke, 1976; Mortimer, 1979; Saris vd., 1996; Ivlevs ve Veliziotis, 2017; Kogan vd., 2017; Heizmann ve Böhnke, 2018). 1973 yılından bu yana Avrupa Birliği hükümetleri yaşam kalitesini ve memnuniyetini ekonomik büyüme, istihdam ve ekonomik rekabetçilik ölçütleri ile birlikte temel ulusal performans göstergeleri arasına eklemiştir (European Commission, 1994). Her ne kadar göçle ilişkili yabancılaştırma, sosyal dışlanma, daha çok imkana erişim gibi birçok öznel refah göstergesi bulunsa da yaşam memnuniyeti bunlar içinde en göze çarpan faktördür. Ülkeler ve sosyal sınıflar arasında refah ve yaşam memnuniyeti düzeylerine ilişkin çok sayıda kıyaslamalı analiz bulunmakla birlikte, çok daha az sayıda çalışma etnik gruplar arasındaki farklılıklara değinmektedir. İşgücü piyasasında maddi ve manevi yönlerden (saygınlık, statü gibi) tatmin edici bir iş bulabilmek, eğitim olanaklarından faydalanabilmek, toplumsal hareketlilik, ırklar arası evlilik gibi nesnel ölçütler, göçmenlerin yaşam kalitesi ve memnuniyeti düzeylerini yorumlarken, özellikle de iktisat yazınında sıklıkla başvurulan faktörler arasındadır (Safi, 2009:2). Bu kapsamda, iktisatçılar en çok iç göçün maddi açıdan maliyeti ve sağlayacağı faydaları üzerinde yoğunlaşmakta ve kişisel gelir düzeyinde meydana gelen değişiklikleri göç etmenin temel sonuçlarından biri olarak görmektedir. Bu yaklaşımın temelinde, iç göçün insanları düşük gelir imkanlarının bulunduğu yerlerden, yüksek gelir imkanlarının bulunduğu yerlere dağılmasını sağlayan bir kaynak dağıtım mekanizması olarak gören görüşler bulunmaktadır (Switek, 2016: 193). Buna karşılık, göç üzerine daha klasik olarak adlandırılacak yazın, bu süreçteki öznel faktörlere daha fazla vurgu

yapmaktadır. Bu kapsamda, Park'ın 1928 tarihli "Marginal Man", Handlin'in 1951 tarihli "Uprooted" ve 1966 tarihli "Children of Uprooted" isimli çalışmaları göçün sosyal psikolojisi konusundaki öncü çalışmalar olarak kabul edilmektedir (Safi, 2009: 2). Buna göre, göçle yüksek gelir arasındaki ilişki, her zaman göçle yaşam memnuniyeti arasında kesin bir ilişki bulunduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü gelir artışı, göçmenlerin heves, istek, hırs ve ilhamlarında bir artışla ilişkili olabilir. Bu da sonuç olarak, sabit bir yaşam memnuniyeti düzeyine yol açabilir (Switek, 2016: 193). Ayrıca, ekonomik faktör göç tarafından etkilenen ve sonuç itibarıyla de öznel iyilik halini etkileyen tek faktör değildir. Göç, yaşam memnuniyetini ikamet yeri, mevcut iş, arkadaşlar gibi diğer yaşam alan ve konuları aracılığıyla da etkileyebilmektedir. Kısaca, göç ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki, kişisel adaptasyon etkilerinin yanı sıra, yaşamın her alanındaki değişimlerin bütünsel etkilerini yansıtmalıdır (Berggren vd., 2018: 3; Switek, 2016: 194).

Göç ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkide etkili olan önemli varsayımlardan biri, göç etmenin kazanımlarının maliyetlerden daha fazla olmasına yönelik beklentidir. Bu durumda, bireylerin göç hareketinin arkasında, daha iyi bir yaşama kavuşma beklentisinin bulunduğu söylenebilir (Ivlevs ve Veliziotis, 2017: 179). Göç ve yaşam memnuniyeti, mobilitenin faydalarının maliyetinden yüksek olduğu varsayımı yoluyla teorik olarak da birbiriyle ilişkilendirilebilmektedir. Bu varsayım Ziegler ve Britton (1981: 304) tarafından ortaya atılmıştır: "İnsanların göç kararını fayda maksimizasyonu yöntemlerinden biri olarak gördüğü varsayılmaktadır. Bu bağlamda, insanlar örneğin bazı subjektif açılardan daha iyi şartlara sahip olmak için göç etmektedirler". Bu doğrultuda, neoklasik bakış açısı bireysel rasyonel aktörlerin fayda-maliyet analizleri sonucundaki daha yüksek bir fayda beklentisiyle göç kararı aldıklarını ileri sürmektedir. Teorik olarak, potansiyel bir göçmen, göçe ilişkin beklenen net objektif ve subjektif çıktılarının en yüksek olduğu yere göç edecektir. Daha açık bir ifadeyle, göç kararı ancak yeni yerleşim yerindeki mevcut ve beklenen yaşam memnuniyeti düzeyinin yansıttığı refahın, halihazırda sahip olunan yaşam memnuniyetinden kaynaklanan refahtan daha yüksek olduğu zamanlarda alınacaktır. Bu esnada, birey yer değiştirmeye ilişkili olan fırsat kayıplarını da dikkate alacaktır (Liu, 1975:331; Heizmann ve Böhnke, 2018: 3-4). Neoklasik mikroekonomik teori, göçün bireyler üzerindeki etkileri üzerine birçok önemli genellemeye öncülük etmektedir. Eğitim, deneyim, mesleki vasıflar gibi bireysel beşeri sermaye özellikleri göç ihtimalini ve göç edilecek yerdeki istihdam olasılığını orijin yere göre nispi olarak arttırmaktadır. Üstelik daha iyi beşeri sermaye özellikleri aynı zamanda göçün maliyetini düşürmektedir ve bu da sonuç itibarıyla göçün çıktılarını arttırmaktadır (De Jong, Chamrathirong ve Tran, 2002:843). Emek göçü kararının iktisadi temellerine ilişkin daha yeni analizler ise, bireyi değil, tüm haneyi temel analiz birimi olarak kabul etmektedir. Tüm hanenin beklenen gelir düzeyini maksimuma çıkarma amacının yanı sıra, aynı zamanda neoklasik iktisat teorisinin de ileri sürdüğü gibi, riskleri en aza indirmek için de göç ettikleri iddiası üzerine yoğunlaşmaktadır (Stark, 1991).

Nerede yaşanacağına ilişkin rasyonel karar alım süreci, esas itibarıyla bir optimizasyon davranışı biçimidir. Birey bu kararı alırken, genel yaşam memnuniyet düzeyini beklenen sosyal, ekonomik, siyasal ve çevresel koşullar açısından optimize etmeye çalışır. Yani, bireyler yaşadıkları yerdeki tatminsizliklerinin ve

mutluluklarının taşınmak ve göç kararı almak için önemli bir etken olup olmadığına ilişkin bir karar almaktadırlar (Heaton, Clifford ve Fuguitt, 1981: 1095). Taşınma ihtimali esas olarak, daha yüksek bir yaşam memnuniyeti düzeyine sahip olabilme olasılığı tarafından belirlenmektedir. Bu noktadan hareketle, potansiyel göçmenler mevcut tatmin düzeylerini, alternatif başka bir yerdeki tatmin düzeyi algılarından düşük kabul etmekte ve daha yüksek bir tatmin düzeyi vaat eden bir yere yerleşmektedir. Ayrıca, yaşam yeri tercihlerine ilişkin araştırmaların geneli daha yüksek tatmin düzeylerinin toplum hizmetleri, doğal güzellikler, mahalle altyapı imkânları gibi durumlarla ilişkili olduğunu ve bu faktörlerin de bazı göçmenlerin göç edilecek yeri seçmelerinde etkili olduğunu göstermektedir (Heida and Gordijn, 1984; Long and Heltman, 1978; Williams ve Sofranko, 1979). Bununla birlikte, istihdam olanakları, ücret ve gelir farklılıkları da bireylerin göç kararı almasında doğrudan etkili olan diğer ekonomik motivasyonlardır. İşgücü piyasaları arasındaki göç hareketleri işlerin ve kazançların harici karakteristiklerindeki değişikliklerle ilişkilidir (Greenwood, 1985). Üstelik gelir düzeyi gibi harici ödüller veya daha fazla serbestlik, öz gelişim, vasıf düzeyi artışı gibi dahili ödüller işten duyulan tatmin düzeyiyle doğrudan ve güçlü biçimde ilişkilidir (Gruenberg, 1980; Janson and Martin, 1982). Bu ekonomik motivasyon her ne kadar birçok iktisatçı ve araştırmacı tarafından göçün temel sebepleri arasında sayılsa da aslında bunlar göç kararının alınmasında etkili olan tek önemli faktörler değildir (Liu, 1975: 331).

Göç ile yaşam memnuniyeti ilişkisini inceleyen yazında, iç göç ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiye odaklanan çalışma sayısı azdır. Genellikle, dış göçün yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisine dayanan çalışmalardan elde edilen bulgulara odaklanılmaktadır. İsveç'te genç yetişkinlerin iç göç hareketlerini inceleyen bir çalışmada, göç edenler "çalışma amacı"na sahip olanlar ile "çalışma amacına sahip olmayanlar" şeklinde ikiye ayrılmıştır. Çalışma amacıyla göç edenlerin, çalışma dışında bir amaçla göç edenlere göre uzun vadede (6-10 yıl arası) yaşam memnuniyetleri daha yüksek gözlenmiştir. Ancak kısa vadede, göç etmede çalışma amacına sahip olup olmama arasında yaşam memnuniyeti açısından herhangi bir fark görülmemiştir (Switek, 2016: 214).

Tayland'da yapılan bir araştırmada, iç göç ile başka bir bölgeye yerleşenlerin, göç sonrasında yaşamlarından daha az memnun oldukları sonucu elde edilmiştir (De Jong, vd., 2002). Çin'de kırsal kesimden kente yönelik göçü inceleyen bir çalışmada, kente göç edenlerin kırdaki kalanlara göre ve hatta gelir durumu daha iyi olsa bile kentli göçmen olmayanlara göre mutluluk düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Araştırmacılar bu durumu, göçmenlerin göç ile birlikte daha iyi olacağına dair gerçekçi olmayan bir beklenti içinde olma ile açıklamaktadır (Knight ve Gunatilaka, 2010). Ayrıca göç, kayda değer düzeyde bir maddi rahatlama getirirse bile, ailenin bölünmesi yaşam memnuniyeti üzerinde olumsuz etkiler yapabilmektedir. Ailenin bölünmesine bağlı olarak, arkadaşlığın, dostluğun ve yakınlığın kaybedilmesi bu duruma verilebilecek en güzel örnektir (Cárdenas, Di Maro ve Sorkin, 2009: 11).

Dış göçe ilişkin bir çalışmada, her ne kadar orijin ülkelerinden daha mutlu olsalar da, Kanada'ya göç edenlerin Kanada'nın ortalama yaşam memnuniyeti düzeyini aşağıya çektiği sonucuna ulaşılmıştır (Helliwell vd., 2016: 17). Avrupa Sosyal Anketi verilerinin analiz edildiği bir çalışmada da, Avrupa'ya göç edenler arasında özellikle Afrika, Türkiye ve Asya'dan gelen göçmenlerin yaşam

memnuniyetlerinin düşük olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuca etki eden en önemli unsurun da algılanan ayrımcılık olduğu görülmüştür (Safi, 2009: 14). Göç edenlerde yaşam memnuniyetinin düşük düzeyde seyretmesi durumu “göçmenlerin çilesi” ya da “göçün cehennemi” gibi olumsuz ifadelerde karşılığını bulmaktadır (Bartram, 2011: 62). Görüldüğü gibi, dış göçün genellikle yaşam memnuniyetini azaltıcı etkisi olduğuna dair çalışmalar bulunmakta (Safi, 2009) ancak göçün yaşam memnuniyeti üzerinde olumlu etkisi olduğunu belirten çalışmalar da vardır (Stillman vd., 2015). Örneğin, Kuzey İspanya’ya Bolivya, Kolombiya, Fas, Romanya ve Sahra-altı Afrika’dan göç edenler ile yerli halkın karşılaştırıldığı bir çalışmada, göçmenlerin iyilik halinin daha iyi olduğunu görülmüştür. Yerli halka kıyasla, göçmenlerin sosyal katılım düzeylerinin, kişisel gelişimlerinin, öz-kabullenme düzeylerinin, yaşam amaçlarının daha yüksek olduğu; sadece diğerleriyle olan olumlu ilişkilerde ve olumsuz duygulanım açısından daha düşük düzeyde oldukları tespit edilmiştir (Bobowik vd., 2015: 201).

Göçmenlerin yaşam memnuniyetindeki değişime yönelik iki varsayım bulunmaktadır. Bunlardan ilki, asimilasyon ile açıklanmaktadır. Asimilasyon varsayımı açısından, yerli halka kıyasla göçmenlerin yaşam memnuniyeti daha düşük düzeydedir. Ancak, göçmenlerin geldikleri yerde kalma süreleri uzadıkça, yerli halk ile aralarında varolan yaşam memnuniyeti farkı giderek azalmaktadır. İkinci açıklamaya göre ise, asimilasyon sadece zamana bağlı bir konu değildir. Göçmeni konuk eden toplum da, bazı göçmen gruplarına yönelik ayrımcılık içeren davranışlar ile sürece katkıda bulunmaktadır. Maruz kalınan düşmanca ve ayrımcı tutumlar, göçmenlerin toplum içindeki statülerini aşağıda tutmaya neden olmamakta, aynı zamanda iyilik hali üzerinde ciddi olumsuz psikolojik maliyet oluşturmaktadır. Bu durumda, yerli halk ile göçmenler arasındaki yaşam doyumu açısından ciddi oranda bir farklılık devam etmektedir. Ayrımcılık algısı, göç eden etnik azınlık üyelerinin çalışma ve barınma gibi temel ihtiyaç kazanımında sosyo-ekonomik başarılarını da olumsuz etkileyerek, yaşamda diğerlerine oranla daha az şanslarının olduğuna inanmaya ve bu nedenle de düşük yaşam doyumuna ve mutsuzluğa yol açmaktadır (Safi, 2009: 3-14).

Özetle, yaşam memnuniyeti ile göç arasındaki ilişki karmaşıktır. Göçün sebepleri ve etkileri ekonomik tercihlerin çok ötesine geçebildiği için, kapsamlı bir göç yaşam memnuniyeti ilişkisi değerlendirmesi yapmak kolay değildir. Göç esas itibarıyla, gelir getirici imkân ve fırsatlar aracılığıyla bireyin, orijin yerde kalanlara kıyasla, yaşam memnuniyetine doğrudan olumlu etki yapabilmektedir. Ayrıca göç nedeniyle sahip olunan gelirin ya da gelir artışının, bir nevi tüketim sigortası işlevi görmesi mümkündür. Bu durum daha çok, ailenin topyekûn göç etmediği, sadece bir ya da birkaç aile bireyinin göç ettiği ve geride kalanlara maddi destekte bulunduğu durumlarda geçerlidir. Böylece geride kalan aile bireyleri, gelir şokları ve kesintileri yaşadıklarında en azından temel düzeyde de olsa, tüketimleri güvence altına alınmış olur (Cárdenas, Di Maro ve Sorkin: 2009: 10).

1.2. Sendika Üyeliği ve Yaşam Memnuniyeti

Sendikalar, diğer dayanışma örgütlerinde olduğu gibi, üyesi olan bireylerin yaşam kalitesine pek çok yönden olumlu etkide bulunmaktadır. Öncelikli olarak belirtmek gerekir ki, çalışma yaşamı, bireyin yaşamının ayrılmaz bir parçası olarak merkezi yaşam alanlarından birini temsil etmektedir. Aynı zamanda çalışmaya ayrılan zaman dilimi, yaşamın en talepkar alanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Flavin ve Schufeldt, 2016: 176). Bu talepkar ortamda, sendika üyeliği çalışan bireyler açısından önemli bir güvence sağlamaktadır.

Sendika üyesi olmanın yararlarına dair çıkarımda bulunmak için, bireyin sendika üyesi olmayı tercih etme nedenleri üzerinde durmakta fayda vardır. Birey işinden mutlu olmadığı, işi ile ilgili olarak kendisini rahatsız eden bir durum olduğunda, haklarını temsil edebileceğine inandığı için sendikaya yönelebilmektedir. İkinci olarak birey, sendikalı işçilerin elde ettiği hakların farkına vardığında, rasyonel karar verme ve geleceğe dair beklentisi doğrultusunda, faydacı bir yaklaşımla, sendika üyesi olmayı tercih edebilecektir. Ayrıca, sosyal dayanışma gereğince, içinde bulunduğu sosyal bağlam örüntülerinin gerektirdiği şekilde, doğal olarak sendika üyeliğini de tercih edebilecektir (Guest ve Dewe, 1998: 179-180). Bunların dışında, bireylerin sahip oldukları görüş nedeniyle sendikaya üye olmaları mümkün iken, sendikal yoğunluğun da üyelik üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle, bireyin sendikaya üye olmayı tercih etmesindeki önemli bir neden, çalışma arkadaşlarının da halihazırda sendika üyeliğinin olmasıdır (Toubol ve Jensen, 2014).

Sendika ve toplu mücadelenin olmaması durumunda, çalışan birey işveren karşısında her türlü sorun ve ihtiyaçlarıyla tek başına kalmaktadır. Ancak, bireyin sendika üyesi olma durumunda sorun ve ihtiyaçların ortak hale gelmesi nedeniyle, bir kader birliği oluşmaktadır. Aynı zamanda, çalışanlar sendikalar aracılığıyla bir araya geldiklerinde, nasıl bir çalışma ortamı istediklerine dair yönetime seslerini duyurma şansı elde etmektedirler. Çalıştıkları ortama, işin yapılış şekline, karar alma mekanizmaları dahilinde ve sendika aracılığıyla katılabilen bireylerin yabancılaşma hissini de daha düşük düzeyde yaşamaları mümkündür. Sendika üyesi çalışanların işverenin kararlarına katılmamaları halinde seslerini çıkarma ve kararı değiştirebilme yetkisi bulunmaktadır. Tüm bu olumlu yönleri nedeniyle, sendika üyesi olmanın işten duyulan memnuniyeti arttıran bir faktör olduğu sonucunu elde eden çalışmalar bulunmaktadır. Sendikalar insan ilişkilerini arttırma fırsatı sunması ile birlikte yalnızlığı ve sosyal izolasyonu azaltma işlevine de sahiptir. Tanımından da yola çıkıldığında, ortak çıkarları doğrultusunda biraraya gelmiş bireyler topluluğudur. Bu haliyle, doğası gereği, sendikalar, üyeleri arasında güven ve karşılıklılık ilişkisi oluşturmaktadır. Özetle, resmi ya da gayriresmi şekilde oluşan profesyonel ve sosyal destek ağları çalışma kaynaklı stresi azaltıp, üyeleri arasında birlikteliği teşvik etmektedir (Flavin ve Schufeldt, 2016: 174-175). Nitekim Avrupa Sosyal Anketi (European Social Survey) verileri kullanılarak yapılan bir araştırmada, Avrupa ülkelerinde, içinde sendikaların, spor kulübü ya da siyasi partilerin bulunduğu 12 farklı tipte gönüllü organizasyona olan üyelik incelenmiştir. Çalışmada, bu tür organizasyonlara üye olanların genel olarak yaşam memnuniyeti ve mutluluk ile farklı alanlara özgü çeşitli memnuniyet düzeylerinin olumlu etkilediği sonucu elde edilmiştir (Wallace ve Pichler, 2009: 263-266).

Sendika üyesi olmanın dezavantajına dair de araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin, Macky ve Boxall (2009) 645 Yeni Zelandalı çalışan üzerinde yaptıkları araştırmada, sendikalı olan ve olmayanların çalışmaya ilişkin iyilik hallerinde bir farklılık bulamamışlardır. Hatta araştırmacılar, sendika üyesi olan çalışanların daha yüksek iş yükü ve iş baskısı, daha fazla stres ve daha fazla iş özel yaşam denge sorunu yaşadıkları sonucunu elde etmişlerdir. Ancak aksi yönde bulgu içeren söz konusu çalışmalar için, memnuniyet düzeyi düşük olan çalışanların sendika üyeliğine yönelmekte olduğuna dair açıklamada bulunmak mümkündür (Flavin ve Schufeldt, 2016; Guest ve Dewe, 1998: 179-180). Ayrıca, yaşam memnuniyeti düşük olan bireylerin daha fazla sendikal örgütlenme içinde girmesi de mümkündür. Genel yaşam memnuniyetinin yayılma etkisi ile birlikte yaşamın tüm alanlarına etki etmesi söz konusudur. Dolayısıyla, düşük düzeydeki yaşam standardı, sağlık durumu, eğitim, aile, sosyal yaşam ve geniş yelpazede siyasi meselelerden duyulan memnuniyetsizliğin tümünün birbiri ile etkileşimli olarak daha yüksek bir yaşam kalitesine erişmek umuduyla, çalışanların seslerini duyurabileceklerini düşündükleri sendikaya olan katılımı olumlu etkileyebilecektir (Fullagar & Barling, 1989: 215).

Göçmenlerin kentle ve sosyal hayatla bütünleşme çabalarında düşük yaşam standartlarına sahip olmaları, dayanışma içine girebilecekleri bir grup, sivil toplum örgütü gibi arayışları beraberinde getirecektir. Bu noktada, sendikaların da, küreselmeye tepki olarak, göçmenlerin haklarını savunma yoluyla dayanışmanın küreselleşmesini örgütlemeleri mümkün olacaktır (Munck, 2010: 224). Dolayısıyla, göçmenlerin örgütlenmesinden kazançlı çıkan sendikanın üyeleri artan yaşam kalitesi ve memnuniyetine kavuşacaktır.

2. Türkiye’de ve Kocaeli’ye Yönelik İç Göç

Türkiye 1950’li yıllardan itibaren, tarımsal yapının dönüşümü ve sanayileşme nedeniyle yoğun iç göç hareketlerine sahne olmuştur. Yönü esas olarak kırdan kente doğru olan bu yoğun iç göç hareketi kapsamında, ilk ara dönem sayılabilecek 1950-1970 döneminde, yılda yaklaşık 200 bin kadar kişinin şehirlere göç ettiği tahminleri yapılmaktadır. Bu sayı sonraki dönemlerde daha da artmış ve 1970-1980 döneminde 350 bine, 1980-1995 döneminde ise 500 bine ulaşmıştır (İçduygu vd., 1998: 223). 1980 sonrası, kent nüfusu kır nüfusunu aşmıştır. En güncel verilere göre, 2016 yılında kent nüfusu %92,3’e yükselmiş, kırdan yaşayanların oranı ise %7,7 olarak gerçekleşmiştir (ADNKS Sonuçları, 2016). Bu yoğun iç göç hareketlerinin yönü genel olarak geri kalmış, ekonomik anlamda gelişimini tamamlayamamış kırsaldan, sanayileşmiş kentlere doğru olmuştur.

Genel olarak bakıldığında, Türkiye’de kırsal alanlardaki potansiyel göç kararlarını etkileyen bazı “itici” ve “çekici” faktörlerden bahsetmek mümkündür. İlk itici faktör olarak, tarıma uygun araziler, miras yolu ile parçalanma gibi sebeplerle artan nüfus baskısını karşılayamaz hale gelmiştir. Ayrıca, ihracata yönelik tarım ve kimyasal gübre kullanılması, ilaçlama, pazarlama ve ulaştırma nedeniyle işletme maliyetlerinin artması 50 hektardan küçük işletmelerin ekonomik olarak elverişsiz olmasına ve birçok küçük aile çiftliklerinin kapanmasına yol açmıştır. Bu durumda ortaya yüksek bir işsizlik çıkmış ve yaşam kalitesi düşmüştür. Buna kırsal bölgelerde

tarım dışı iş fırsatlarının kısıtlı olması da eklendiğinde yaşam kalitesi ve memnuniyeti daha da düşmektedir (Hemmasi ve Prorok, 2002: 400-401; Yenigül, 2005:273). Nitekim Karpat'ın İstanbul'da gecekondu bölgesinde yaptığı çalışmada, maddi zorluğun köyü terk etmede birinci neden olduğu sonucu erkeklerde % 47, kadınlarda % 52 ve bekarlarda % 49 olarak ölçülmüştür. Göç nedeni olarak toprak yokluğunu ifade edenlerin oranı ise erkeklerde %30, kadınlarda %13 ve bekarlarda %16 olarak ölçülmüş ve böylece göçün ikinci nedeni olmuştur (Karpat, 2003:128). Ayrıca Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan'da gerçekleştirilen bir çalışmada, çalışanların iş memnuniyeti ve yaşam memnuniyetinin azalmasının göç etme düşüncesini arttırdığı bulunmuştur (Karabulut ve Polat, 2007). İkinci bir itici faktör, 1950'lerden itibaren tarımda makineleşmenin artmasıdır. Tarımda makineleşme aynı zamanda geleneksel toprak sisteminin dönüşümünde de etkili olmuş ve büyük toprak sahipleri ile küçük toprak sahipleri ya da topraksız köylüler arasındaki kutuplaşmayı hızlandırmıştır. Sonuç olarak, tarımsal faaliyetini sürdüremeyen birçok köylü -ücretli tarım işçileri bile- kentlere göç etmeye başlamıştır (Ilcan, 1994: 567; Keleş, 1985: 57). Üçüncü olarak, özellikle de terörün yaşandığı Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde siyasi karışıklıklardan dolayı, yoğun bir dışarıya göç yaşanmıştır. Dördüncü olarak yerel anlaşmazlıklar, depremler, seller ve baraj sonrasında köyü su basması gibi nedenlerle de iç göç yaşanmıştır. Beşincisi, gençlerin bölgeler arasında yeniden dağılımlarına yol açan zorunlu askerlik hizmeti, gençlerin modern toplumsal değerlerle ve farklı ev ve iş ortamlarıyla tanışmalarına yol açmış ve kalıcı göç kararları almalarında etkili olabilmektedir. Ancak, kendi köylerinde ekonomik olarak "marjinal" olan göçmenler, göç ettikleri yerlerde de marjinal kalmaya devam etmiştir (Kıray, 1990: 71; Zeytinoğlu vd., 1999: 43). Son olarak hasat dönemlerinde gerçekleşen mevsimsel, bölgesel ve yerel göç hareketleri de oldukça yaygındır. Ayrıca, göç edenlerin aynı veya nakdi olarak geride kalanlara yardımda bulunması da göçün en azından geride kalanların yaşam memnuniyeti üzerindeki bir başka olumlu etkisi olarak görülmektedir (Hemmasi ve Prorok, 2002: 401).

Kentlerin "çekici" faktörleri ise genellikle basit ekonomik gerekçelerden çok daha fazlasını içerdikleri için, kırsal itici faktörlerden çok daha karmaşıktır. Gerçekte sahip olunan fırsatlara ilişkin olarak beklentilerin değişmesini, toplumsal modernizasyonu ve küreselleşmenin etkilerine maruz kalmayı da içeren değişen tutumların oluşturduğu bir grup faktör göç kararını etkilemektedir. Şehirlerdeki özellikle de çocuklar için yaygın olan sağlık, eğitim ve kültürel olanaklar, başta eğitilmiş ve maddi durumu iyi olan göçmenlere cazip gelmektedir. Bu gruptaki kişilerin şehir hayatına uyum sağlama ve dolayısıyla yaşamdan memnuniyet duyma ihtimalleri diğerlerine nazaran daha yüksektir. (Erman, 1998:153)

Türkiye'deki bu kontrolsüz ve yeterince hazmedilemeyen iç göç akımı, toplumsal yapı üzerinde önemli baskılara ve sorunlara da neden olmuştur. Bu kapsamda ilk vurgulanması gereken "kentlileşme" kavramıdır. Kentlileşme, "kentsel alanlarda toplanan nüfusun kentli değerlere sahip bireyler haline gelmesini, kentin sunduğu fırsatlardan ve olanaklardan yararlanabilmesini ve kent yaşamıyla bütünleşebilmesini" ifade etmektedir. Dolayısıyla, kentlileşme yaşam memnuniyeti konusunda son derece önemli bir kavramdır. Kırdaki itici koşullar nedeniyle kentlere göç eden kitleler, kent hayatına ve değerlerine uyum sağlayamayıp, kentin içindeki işgücü piyasasına da dahil olamayarak, kentten dışlanmış hissetmektedirler. Bu noktada, hemşehri örgütlenmesi ile mahallelerde birlikte yaşam alanı oluşturma ve

gecekondulaşma gibi kent dahilinde sosyal uyum mekanizmaları oluşturabilseler bile (Sarı, 2008: 16) genel olarak kent yaşamına yabancı kalmaktadırlar (İçduygu, vd., 1998: 227). Dolayısıyla, kentle bütünleşme sürecinde göçmenlerin yaşam memnuniyetlerinin olumsuz etkilenmesi mümkündür.

Kocaeli'ye yönelik göç hareketini kısaca değerlendirmek gerekirse, kentin 1960'larda girdiği hızlı sanayileşme süreciyle birlikte önemli ölçüde göç alan bir kent olduğunu söylemek mümkündür. Yıllar itibariyle aldığı iç göç rakamları takip edildiğinde, Kocaeli'nin 1975-1999 arası dönemde 5 ila 7'nci sırada olduğu görülmektedir. 1999 depremi nedeniyle Kocaeli'den ilk defa yoğun göç yaşanmış ve verdiği göç açısından Kocaeli, 2000 yılında ilk defa ilk 10 kent içine girmiştir (Kocaman, 2008: 22). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün "Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması (TGYONA)" 2006 yılı verileri itibariyle de Kocaeli "yoğun göç alan iller" tabakası içinde en fazla göç alan 10 il kapsamında yer almaktadır. Diğer iller İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Bursa, Antalya, Malatya ve Manisa'dır. Günümüzde de, halen Kocaeli İstanbul'dan sonra en çok göç alan iller arasındadır. 2015-2016 döneminde kentin aldığı göç 85 bin 632 iken verdiği göç 60 bin 479 kişi olarak gerçekleşmiş, net göç hızı ise % 13,8 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2016). Tüm bu veriler doğrultusunda, Kocaeli'nin halen göç için bir cazibe merkezi olduğunu söylemek mümkündür.

3. Uygulama

Bu başlık altında, Kocaeli ilinde, göç edenlerle etmeyenler arasındaki yaşam memnuniyeti düzeyini incelemek üzere yapılan anket uygulaması sonuçları analiz edilecektir.

3.1. Yöntem

Nicel araştırma yöntemi bağlamında yapılan alan araştırmasında öncelikle çalışmanın amacı üzerinde durulacak olup, sonrasında örneklemin özellikleri, kullanılan ölçme araçları ve bulgulara yer verilecektir. Son olarak, elde edilen bulgular tartışmaya sunulacaktır.

3.1.1. Amaç

Kocaeli, 2014-2015 yılları arası TÜİK Göç İstatistikleri açısından Türkiye'de İstanbul'dan sonra net göç sayısı itibariyle ikinci sırada yer almaktadır. Yaşam memnuniyeti açısından ise TÜİK 2013 Yaşam Memnuniyeti Araştırması verilerine göre, Kocaeli içinde bulunduğu Doğu Marmara Bölgesi'nde mutlu olduğunu belirten bireylerin en az oranda bulunduğu ildir. Bu oran Türkiye ortalamasından da düşüktür (TÜİK, 2013a, <http://www.tuik.gov.tr/ilGostergeleri/iller/KOCAELI.pdf>). Dolayısıyla, Kocaeli, hem göç alan hem de düşük yaşam memnuniyetine sahip bir kent olma özelliğine sahiptir. Bu doğrultuda çalışmanın ana amacı, Kocaeli'ye göç ederek kentte yerleşmiş olanların yaşam memnuniyetinde sendikalı olmalarının etkisini incelemektir. Bu ana amaç doğrultusunda oluşturulan hipotez şu şekildedir:

H1: Göç ile sendika üyeliği etkileşiminin yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı etkisi vardır.

3.1.2. Örneklem

Araştırmaya konu olan veri Kocaeli ilinde ikamet eden, memur ve bağımsız çalışanlar dışında, aktif şekilde bir işverene bağlı olarak çalışan bireylerden toplanmıştır. Araştırmanın evrenini 15 yaş üstü Kocaeli’nde “ücretli veya yevmiyeli” çalışmakta olan bireyler oluşturmaktadır. Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova’dan oluşan TR42 bölgesinde toplam 1 milyon 300 civarında olan istihdamın yaklaşık % 673’sinin “ücretli veya yevmiyeli” olduğu hesap edildiğinde, 871 bin kişinin evreni oluşturduğu söylenebilir. Örneklem evreni % 99 güven düzeyi, % 4 hata payı ile temsil etmesi için, TR42 bölge düzeyinde 1039 örnekleme ulaşılması yeterli olmaktadır. Çalışmada, sadece Kocaeli ilinden 1054 kişiden veri toplanmıştır. Ankete katılan bireylerin %40,9’u kadın (431 kişi), % 59,1’i erkektir (623 kişi). Ortalama yaş 33,11 olup örneklemin yaş dağılımı 17-67 yaş arasında değişmektedir. Örnekleme, göçle gelerek Kocaeli’ye yerleşmiş olduğunu ifade edenlerin sayısı 483 olup, oranı % 45,8’dir. Kocaeli doğumlu olduğunu ifade edenlerin sayısı 552’dir (% 52,4). Sendika üyesi olduğunu belirtenlerin oranı % 17,6 (181 kişi), sendika üyesi olmayanların oranı ise % 82,4’tür (847 kişi). Bu oran, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın Temmuz 2017 verileri itibarıyla Türkiye genelinde % 11,95 olan sendikalı olma oranı ile tutarlı bir görünüme sahiptir.

Örneklem seçiminde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmış ve gönüllülük esasına göre katılımcılara ulaşılmıştır. Örnekleme ulaşmada Kocaeli Üniversitesi’nde Uygulamalı Çalışma Psikolojisi ve Sosyal Politika Semineri derslerini alan öğrenciler anketör olarak çalışmıştır. Anketler şehirde öğrenciler tarafından katılımcıların rızası alınarak dağıtılmış ve anket tamamlandığında toplanmıştır. Anlaşılmayan sorular hakkında, öğrenciler tarafından katılımcılara açıklama yapılmıştır. Veri toplama işlemi toplam 3 hafta sürmüştür.

3.1.3. Kullanılan Ölçme Aracı

Demografik Sorular: Ankette katılımcıların cinsiyet, doğum yılı, medeni durum, eğitim durumu, hanehalkı sayısı, ailenin ve kendisinin aylık geliri, gelir türü, göç etmiş olma durumu, istihdam durumu ve sendikalı olma durumuna ilişkin çeşitli sorular yer almaktadır.

Yaşam Memnuniyeti (Kişisel İyi Oluş) Ölçeği: Katılımcıların genel olarak yaşam memnuniyetlerini ölçmek amacıyla Uluslararası İyi Oluş Grubu (International Wellbeing Group) tarafından geliştirilen Kişisel İyi Oluş İndeksi kullanılmıştır. Ölçekte yaşam memnuniyetine ilişkin toplam sekiz alan ile ilişkili 8 madde yer almaktadır. International Wellbeing Group (2006) tarafından bu sekiz alan; yaşam kalitesi, bireysel sağlık, hayatta başarı, ikili ilişkiler, kişisel güvenlik, toplumsal aidiyet, geleceğe güvenli bakma ve maneviyat olarak belirlenmiştir. Ölçek Türkçeye Meral (2014) tarafından uyarlanmıştır. Bireylerin yaşam alanlarıyla ilgili memnuniyet düzeylerini ölçmeyi hedefleyen tematik ve 11’li Likert tipi (0-10) bir ölçme aracıdır. Ölçeğin puanlamasında en fazla 80 puan alınmaktadır. Elde edilen yüksek puan yaşam memnuniyetinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirlik

³ TÜİK 2017 verilerine göre, Türkiye’de ücretli çalışanların toplam istihdam içindeki oranı %67’dir.

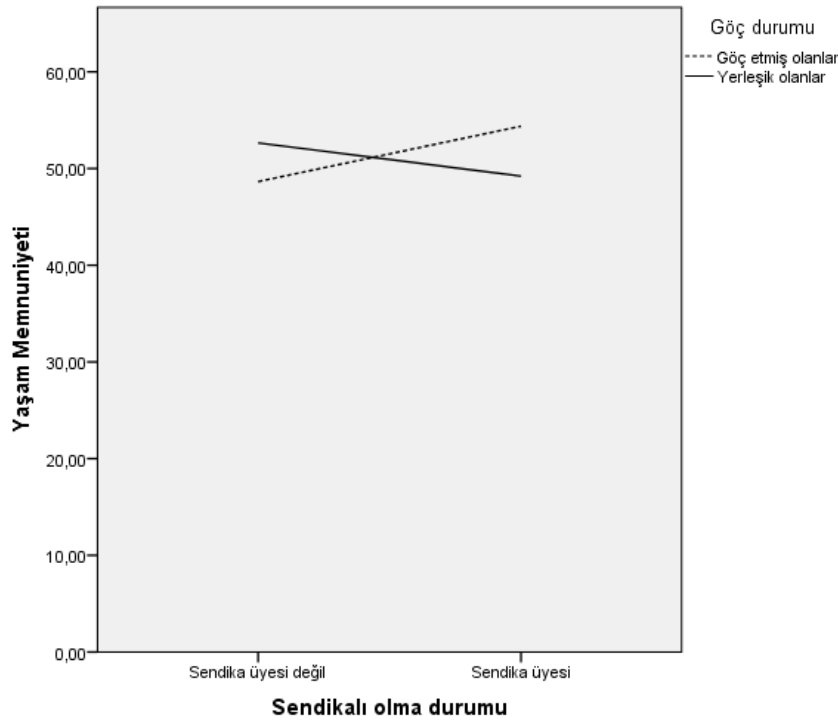
katsayısı bu çalışmada $\alpha=0,86$ olarak gerçekleşmiştir. Meral (2014)'in çalışmasında da ölçeğin güvenilirliği aynı oranda hesaplanmıştır. Örnek maddeler şu şekildedir: “Yaşamınızdaki başarılarınızdan ne kadar memnunsunuz?”, “Diğer insanlarla ilişkilerinizden ne kadar memnunsunuz?”.

3.2. Bulgular

Örneklemin yaşam memnuniyeti puanı ortalama olarak 50,73 olarak hesaplanmıştır (SS= 1,54). Kocaeli'ye göç ederek yerleşmiş olanlarla yerli halkın yaşam memnuniyeti puanlarına yönelik farklılık analizi Bağımsız Örneklem t-testi ile yapılmıştır. Analiz sonucuna göre, göç edenlerin yaşam memnuniyeti ortalama puanı (ort= 49,46, SS= 16,05) yerli halktan (ort= 51,83, SS= 14,89) anlamlı düzeyde daha düşüktür [t(1000)= -2,42; p= 0,016]. Sendika üyesi olan ve olmayanlar arasında fark analizi yaptığımızda ise, iki grubun yaşam memnuniyeti puanlarının birbirinden farklı olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır [t(995)= -0,26; p= 0,793].

Göç etmiş olma ile sendika üyesi olmanın yaşam memnuniyeti üzerindeki etkileşim etkisini görmek amacıyla öncelikle, her iki değişkene bağlı olarak yaşam memnuniyetinin nasıl bir değişim gösterdiğini anlamak amacıyla aşağıdaki şekil incelenebilir.

Şekil 1: Göç Durumu ile Sendikalı Olma Durumunun Yaşam Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi

Şekilden de görüldüğü gibi, göç etmiş olanlar ile kentte yerleşik olanların yaşam memnuniyetleri sendika üyesi olma durumuna göre farklılık göstermektedir. Bu şekil, bağımlı değişken olan yaşam memnuniyeti üzerinde, göç etmiş olma ile sendikalı olma arasındaki ilişkinin farklı olduğunu göstermektedir. Bu durumu test etmek üzere, iki bağımsız değişkenin bir bağımlı değişken üzerindeki, aynı andaki etkisini araştıran İki Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Bu analizle birlikte, her iki bağımsız değişkenin ayrı ayrı temel etkilerini görmeyi yanı sıra, iki bağımsız

değişken olan göç durumu ve sendikalı olma durumunun birlikte etkileşiminin yaşam memnuniyeti bağımlı değişkeni üzerindeki etkisini incelemek mümkün olmaktadır.

Yapılan İki Yönlü Varyans Analizinin sonuçları Tablo 1’de özetlenmektedir. Analiz sonuçlarına göre, sadece göç etmiş olma durumunun yaşam memnuniyeti üzerinde herhangi bir temel etkisi görülmemiştir [F (1, 977)= 0,196, p> 0,05]. Bir diğer ifadeyle, göç ederek Kocaeli’ye yerleşenler ile doğumdan itibaren Kocaeli’de yerleşik olanlarda yaşam memnuniyeti açısından herhangi bir farklılık yoktur. Sendikalı olma durumunun da yaşam memnuniyeti üzerinde herhangi bir temel etkisi bulunmamıştır [F (1, 977)= 0,761, p> 0,05]. Bir başka deyişle, sendikalı olan ve olmayan bireylerin yaşam memnuniyetleri de birbirinden farklı değildir. Ancak, göç ile sendikalı olma durumunun birlikte etkileşiminin yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı etkisi görülmüştür [F(1, 977)= 12,187, p<0,05]. Bu durumda, yukarıda belirtilmiş olan hipotez kabul edilmiş ve göç etmiş olma ile sendika üyesi olmanın birlikte etkileşimlerinin yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı etkisinin olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 1: Yaşam Memnuniyeti Bağımlı Değişkenine Ait İki Yönlü Varyans Analizi

	df	MS	F	p	Etki Büyüklüğü (η^2)
Göç durumu	1	45,824	0,196	0,658	0,000
Sendikalı olma durumu	1	177,490	0,761	0,383	0,001
Göç×Sendikalı	1	2843,592	12,187	0,001	0,012
Error	977	233,323			

Ayrıca, göç etmiş olanlar ve kentte yerleşik olanlar için ayrı gruplar olarak, sendikalı olma durumunun yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisi incelenmiştir. Sendikalı olma durumunun, göç etmiş olanlarda, yaşam memnuniyeti üzerinde etkisi bulunmaktadır, F (1, 977) = 8,135, p <0,01, η^2 = 0,008. Benzer şekilde, kentte yerleşik olanlarda da sendikalı olmanın etkisi vardır, F (1, 977) = 4,132, p< 0,05, η^2 = 0,004. Ancak bu etkinin, etki büyüklüğü olan η^2 ’ye bakıldığında, diğerine göre daha zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Ortalamalar incelendiğinde, göçle kente yerleşmiş olanlarda sendikalı olanların (X=54,382; SS=1,852) sendikalı olmayanlara (X=48,655; SS=0,775) göre yaşam memnuniyeti daha yüksektir. Kentte yerleşik olanlarda ise tersi bir durum söz konusudur. Yerleşik olanlarda sendikalı olanların yaşam memnuniyeti (X=49,218; SS=1,520), sendika üyesi olmayanların (X=52,656; SS=0,742) yaşam memnuniyetinden düşüktür.

Bulguları yorumladığımızda, sadece göç etmiş olmanın veya sadece sendika üyesi olmanın yaşam memnuniyeti üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak, göç etmiş olma ile sendika üyesi olmanın birlikte etkileşiminin yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle, göç etmiş olanlar ile yerleşik olanların yaşam memnuniyeti sendika üyesi olma durumuna göre farklılık göstermekte, göç etmiş olanlar sendika üyesi oldukları takdirde yaşam memnuniyeti yükselmektedir. Ancak yerleşik olanlar için aynı durum söz konusu değildir, yerleşik olanlarda sendika üyesi olmanın yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

3.3. Tartışma

Kırdan kente yönelik yaşanan iç göç, kente yönelik altyapı sorunları, yoksulluk, suç oranlarının artışı, işsizlik gibi pek çok sorunu beraberinde getirmekte, bu sorunlar kentte yaşam kalitesine de olumsuz etki etmektedir. Kırsaldan büyük beklenti ve yeni umutlarla hareket eden göçmenlerin, kente uyum sağlama sürecinde yaşadıkları olumsuzluklar, göçmenlerin kentte yerleşik olanlara göre yaşam memnuniyetlerinin daha düşük olmasına neden olabilmektedir. Aslında, göç edenlerin büyük bir çoğunluğunun, göç ettikleri yerde arkadaşlarının ve akrabalarının bulunuyor olması, birçok gecekondü bölgesinde aynı köyden ya da bölgeden insanların bulunmasının temel nedenlerinden birini teşkil etmektedir (Hemmasi ve Prorok, 2002: 401). Buradan hareketle, göç ederken seçilen yerleşim yerinde dayanışmayı sağlayacak unsurlara önem verildiği görülmektedir. Dayanışmayı sağlayan bu unsurlar iş bulmada, ikamet edilecek yerin seçiminde, varsa çocukların eğitim alacakları kurumun belirlenmesinde gibi, göç edenlerin karar vermelerini ilgilendiren pek çok meseleyi ilgilendirmektedir. Göçle gelenlerin emek piyasasına dahil olma süreçlerinde sendika üyeliği de gündeme gelebilmektedir. Sendikanın kazandırdığı dayanışma ruhu ile birlikte, bu kişilerin daha kaliteli çalışma ortamına ve dolayısıyla daha kaliteli bir yaşama erişmeleri mümkün olabilir. Ancak, ilgili yazın incelendiğinde, göç ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkide tutarlı bulgular olmadığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, daha iyi bir yaşama kavuşmak için yapılan yer değişikliğinin yaşam memnuniyetini arttırması (Bobowik vd., 2015: 201; Stillman vd., 2015), azaltması (De Jong, vd., 2002; Knight ve Gunatilaka, 2010) ya da yaşam memnuniyetine etki etmemesi mümkündür. Bu araştırmadan elde edilen bulguya göre, göçle Kocaeli'ye göçle gelerek yerleşmiş olanların yaşam memnuniyeti, Kocaeli'nde yerleşik olanlardan daha düşüktür. Göç edenlerin daha düşük seviyede yaşam memnuniyetine sahip olmalarının bir sebebi, beklentilerin karşılanamamış olması olabilir. Diğer bir neden, göç edenlerin kentle entegrasyonunun sağlanamamış ve sosyal içermenin tam anlamıyla gerçekleşmemiş olması olabilir. Aslında, yapılan araştırmada cevabı aranan soru, göçün yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini araştırmak değildir. Demokratik toplumlardaki örgütlü emeğin yaşam kalitesinin yüksek olduğu (Flavin vd., 2010: 447) bilirse de, sadece sendikaya üye olmanın yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisini incelemek de araştırmamanın amacı değildir. Özetle, her iki değişkenin birlikte etkileşiminin yaşam memnuniyetini nasıl etkilediği araştırmamanın asıl amacını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, göç edenlerin yaşam memnuniyetinde, sendika üyesi olmanın etkisi üzerinde durulmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, göç etmiş olanların aynı zamanda sendika üyesi olmaları durumunda yaşam memnuniyetleri olumlu etkilenmekte, yani artış göstermektedir. Bu bulgu, Çin'in Wuhan kentinde Zhou ve Song (2017) tarafından göçle kente yerleşmiş ve üniversitelerin lojistiğinde çalışan bireyler üzerinde yapılan araştırma bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Söz konusu çalışmada da, göçmen işçilerin sendikaya katılmaları durumunda yaşam memnuniyetlerinin, katılmayanlara göre, daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir (Zhou ve Song, 2017: 20).

Çalışmanın temel bulgusu olan, göçle Kocaeli'ye yerleşenlerin sendikalı olma durumunda yaşam memnuniyetlerinin artış göstermesine, farklı açılardan açıklama

getirmek mümkündür. Bir açıklama göçmenlerin ilk etapta, azınlıkta olmanın da etkisiyle, yaşam memnuniyetlerinin düşük düzeyde olmasından hareketle, ses duyurma beklentisi ile sendika üyesi oldukları (Fullagar & Barling, 1989: 215) ve elde ettikleri kazanımlar doğrultusunda göreceli olarak yaşam memnuniyetlerinin artış göstermesidir. Bir diğer açıklamaya göre ise, göçmenlerin sendikaya üye olması sayesinde, bu kişilerin emek piyasasına daha güvenceli bir şekilde eklenmesi mümkün olmaktadır. Sendika üyeliğinden kaynaklı dayanışma duygusunun yükselmesi ile birlikte, güvenceli bir pozisyonda olmak bireyin özyeterliliğini artırma yoluyla (Nesdale ve Mak, 2003: 26) yaşam memnuniyetinde iyileşmeye neden olabilmektedir. Ayrıca, sendikanın sağlamış olduğu aidiyet duygusunun, göçle Kocaeli'ye yerleşenlerde eksik kalan bir sosyal ilişki ya da bağlanma ihtiyacını karşıladığı da düşünülebilir. Bir diğer açıklama, sendikanın üyelerine sağladığı maddi imkanlar ile ilgili olabilir. Sendika üyeliği nedeniyle, gelir düzeyinde artış yaşanmasının yaşam memnuniyeti üzerinde etkisi olması mümkündür. Ancak yerleşik halkın yaşam memnuniyetinin sendika üyeliği ile birlikte düşüş eğilimi göstermesi, maddi olanaklardaki iyileşmenin etkisine şüpheyle yaklaşılmasına neden olmaktadır. Öyle ki, bu sonuç sendikanın göçle gelenlere sağladığı maddi olmayan faydaların yaşam memnuniyeti üzerinde daha fazla etkisinin olacağını göstermektedir. Dolayısıyla, göçle kente yerleşenlerin, gerek yerli halk gerekse kentle bütünleşmesinde ve genel olarak yaşam memnuniyetinin artmasında sendikanın özellikle manevi yönden etkilerinin olduğu söylenebilir. Göçmenlerin, yerli halka kıyasla, ihtiyaç ve beklentilerinin daha fazla olması, sendikaların da bu ihtiyaç ve beklentilere cevap verebilmiş olması nedeniyle, göçmenlerin yaşam memnuniyetinde artışa neden olması mümkündür.

Araştırmanın sınırlılıkları üzerinde durmak gerekirse, örneklem sayısının küçük olması ve sadece Kocaeli ile sınırlı olması elde edilen bulguların genellenebilirliğini zorlaştırmaktadır. Göç edenlerin daha önceki yaşamlarındaki yaşam memnuniyetinin bilinmiyor olması ve önceki yerleşim yeri ile şimdiki durum arasında karşılaştırma yapılamamış olması bir diğer kısıt olarak belirtilebilir. Ancak bunun için, daha küçük bir örnekleme, görüşmeye dayalı nitel bir araştırma yapılması önerilebilir.

Sonuç

Göç ile yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki pek çok boyuta sahip olan ve birbirinden farklı açıklamalar geliştirilebilecek bir ilişkidir. Yaşam memnuniyeti konusu hem göç kararının alınmasında hem de sonrasında önemli ve etkili bir tutumdur. Genel olarak bakıldığında, göç kararı yaşamın herhangi bir alanındaki memnuniyetsizliğin bir ürünüdür. Daha açık bir ifadeyle, yaşam memnuniyetsizliğinin düşük olduğu bölgelerdeki insanlar, göç kararı almakta ve bu da hızlı kentsel genişlemeye ve yoğunlaşmaya yol açmaktadır. Daha iyi yaşam kalitesine sahip olma umuduyla çıkılan bu yolda, kent yaşamının koşullarının, kırsala göre daha iyi olduğuna dair bir beklenti ya da iddia bulunmaktadır. Ancak bu durum son dönemlerde gelişmekte olan ülkelerdeki gelişmiş kentler için eleştiri konusu olmakta, aksi görüşler de hızla artmaktadır. Yine de, kırdan kente yönelik iç göçün kentleşmede önemini kaybetmediği de kesindir (De Jong, Chamratrithong ve Tran, 2002: 839). Bazı kentlerin diğerlerinden çok daha hızlı, çarpık ve kontrolsüz büyümesine ve bu durumun başta yeni göçmenler olmak üzere birçok kişi için

önemli yaşam memnuniyetsizliği kaynağı olmasına rağmen, kırdan kente göç hareketinin hala kendi dinamikleri içinde devam ettiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla, pek çok dünya ülkesinde olduğu gibi, kırdan kente yönelik iç göç hareketi halen Türkiye’de de devam etmektedir. Türkiye’deki iç göç olgusu hem büyük kentlerin sunduğu olanakların çekiciliğiyle hem de kırsal bölgelerdeki nispeten daha elverişsiz yaşam koşullarının iticiliğiyle açıklanabilir. Kentlerin çekiciliği ve kırsalın iticiliği aslında birbirini tamamlamakta ve bu tamamlayıcı ilişki çerçevesindeki iç göç dalgaları devam etmektedir.

İç göç olgusu ile yaşam memnuniyeti ilişkisinin karmaşıklığı bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Göç edenlerin kentli yaşama entegre olma sürecindeki yaşam koşullarına ilişkin memnuniyete, çalışma yaşamının güvenceli yönünü temsil eden sendikalı olma durumunun etkisi bu çalışmanın araştırma sorusunu oluşturmaktadır. Göç etmiş olma ile sendika üyeliğinin etkileşimi üzerinde duran bu çalışmanın bulguları göç ile yaşam memnuniyetinin birlikte etkileşiminin yaşam memnuniyeti üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Göç durumu ve sendikalı olma durumu gibi iki farklı bağımsız değişkenin etkileşiminin, yaşam memnuniyeti gibi bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini göstermesi yönüyle bu çalışma, orijinal bir bakış açısına sahip olarak yazına önemli bir teorik katkıda bulunmaktadır.

Küresel ölçekte göçmenlerin dayanışmasını artırmada sendikaların önemli rolü olabilmektedir. Sendikalarda son yıllarda yaşanan üye kayıplarının, göçle bir yere yerleşip istihdama dahil olanların örgütlenmesi yoluyla telafi edilebileceğine dair yeni örgütlenme çabaları bulunmaktadır. Uluslararası sendikal hareket bağlamında, özellikle göçmenler tarafından kurulan derneklerle işbirliği içine giren sendikaların göçmen çalışanların çalışma koşullarını iyileştirmek adına girişimleri olduğu bilinmektedir (Munck, 2010: 223). Dolayısıyla, çalışmada elde edilen bulgulardan da yola çıkarak, sendikalar için uygulamaya dönük bir öneride bulunmak mümkündür. Yeni bir grup olarak göçle bir bölgeye yerleşen çalışanlara yönelik bir örgütlenme stratejisinin geliştirilmesinin sendikalar adına bir kazanç olacağı düşünülmektedir. Küresel ölçekte girişilen bu faaliyetler, Türkiye özelinde de üye kaybı yaşamakta olan sendikalar için yenilikçi bir yol olabilecektir. Diğer taraftan, yaşam memnuniyeti artan çalışanların yerleştikleri bölgeye uyum ve bütünleşmesinin sağlanmış olması, sosyal politika açısından da önemli bir kazanım ve avantaj olacaktır.

Kaynakça

ADNKS Sonuçları (2016).

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24638adn>

Andrews, F. ve S. Withey (1976), *Social Indicators of Well-Being: America's Perception of Life Quality*, Plenum, New York.

Bail, C. A. (2008). The Configuration of Symbolic Boundaries Against Immigrants in Europe. *American Sociological Review*, 73, 37-59.

- Bartram, D. (2011). Economic migration and happiness: Comparing immigrants' and natives' happiness gains from income. *Social Indicators Research*, 103(1), 57-76.
- Berggren N., Bergh A., Bjørnskov C. & Tanaka S: (2018). How Persistent Is Life Satisfaction? Evidence from European Immigration. IFN Working Paper No. 1206.
- Bilsborrow, R. E. (1993), *Internal Female Migration and Development: An Overview, Internal Migration of Women in Developing Countries*. New York: United Nations, 1-20.
- Bobowik, M., Basabe, N., & Páez, D. (2015). The bright side of migration: Hedonic, psychological, and social well-being in immigrants in Spain. *Social Science Research*, 51, 189-204.
- Bulutay, T. ve Taştı E. (2004), *Informal Sector in The Turkish Labour Market*, Turkish Economic Association Discussion Paper 2004/22.
- Cárdenas, M., Di Maro, V. ve Sorokin, I. (2009), *Migration and Life Satisfaction: Evidence from Latin America*. *Journal of Business Strategies*, 26(1), Brookings Institution, Washington, DC.
- De Jong G.F., Chamrathirong, A. ve Tran, Q. (2002), For Better, for Worse: Life Satisfaction Consequences of Migration. *International Migration Review* 36(3): 838-863.
- Diener, E, R. Emmons, R. Larsen ve S. Griffin (1985), The Satisfaction With Life Scale, *Journal of Personality Assessment* 49(1), 71-75.
- Diener, E., ve Diener, M. (1995), Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self-Esteem, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653-663.
- Erman, T., (1998), the Impact of Migration of Turkish Rural Women: Four Emergent Patterns. *Gender and Society* 12 (2), 146-168.
- European Commission (1994), *Eurobarometer No.41: Public Opinion in the European Union* Brussels: European Commission.
- Fahey, T., Nolan, B., ve Whelan, C. T. (2003), *Monitoring Quality of Life in Europe*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Flavin, P., & Shufeldt, G. (2016). Labor union membership and life satisfaction in the United States. *Labor Studies Journal*, 41(2), 171-184.
- Flavin, P., Pacek, A. C. & Radcliff, B. (2010). Labor Unions and Life Satisfaction: Evidence from New Data. *Social Indicators Research*, 98(3), 435-449.
- Fullagar, C., & Barling, J. (1989). A longitudinal test of a model of the antecedents and consequences of union loyalty. *Journal of Applied Psychology*, 74(2), 213.
- Fuller, T. D., P. Kamnuansilpa ve P. Lightfoot (1990), *Urban Ties of Rural Thais*, *International Migration Review*, 24(3):534-562.
- Goldstein, A. ve S. Goldstein (1996), *Migrant Motivations and Outcomes: Permanent and Temporary Migrants Compared, China: The Many Facets of Demographic Change* (edt). A. Goldstein and F. Wang. Boulder, CO: Westview Press.

- Goldstein, S. ve A. Goldstein (1993), Determinants of Permanent and Temporary Migration in China, International Population Conference, Montreal, 1993. Vol. 2. Liege: International Union for the Scientific Study of Population.
- Greenwood, M. J. (1985) "Human Migration: Theory, Models, and Empirical Studies," *Journal of Regional Science*, 25:521-544.
- Gruenberg, B. (1980), "The Happy Worker: An Analysis of Educational and Occupational Differences in the Determinants of Job Satisfaction," *American Journal of Sociology*, 86:247-271.
- Guest, D. E., & Dewe, P. (1988). Why Do Workers Belong to a Trade Union?: A social psychological study in the UK electronics industry. *British Journal of Industrial Relations*, 26(2), 178-194.
- Heaton, T. B., W. B. Clifford and G. V. Fuguitt (1981), "Temporary Shifts in the Determinants of Young and Elderly Migration in Nonmetropolitan Areas," *Social Forces*, 60:1089-1102.
- Heida, H. R. and H. E. Gordijn (1984), Residential Preferences and Inclinations to Move, *Demographic Research and Spatial Policy: The Dutch Experience*, (Edt) H. ter Heide and F. J. Willekens. New York: Academic Press.
- Heizmann B. & Böhnke P. (2018). Immigrant Life Satisfaction in Europe: the Role of Social and Symbolic Boundaries, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, DOI: 10.1080/1369183X.2018.1438252
- Helliwell, J. F., Bonikowska, A. & Shiplett, H. (2016). Migration as a Test of the Happiness Set Point Hypothesis: Evidence from Immigration to Canada. National Bureau of Economic Research Working Paper Series No. 22601.
- Hemmasi M. ve Prorok C.V. (2002), Women's migration and quality of life in Turkey, *Geoforum* 33 (2002) 399-411.
- Hendriks, M. (2015). The happiness of international migrants: A review of research findings. *Migration Studies*. 3(3), 343-369.
- Ilcan, S.M., (1994), Peasant struggles and social change: migration, households and gender in a rural Turkish society. *International Migration Review* 28 (3), 554-577.
- Ivlevs A. & Veliziotis M. (2017). Local-Level Immigration and Life Satisfaction: The EU Enlargement Experience in England and Wales. *Environment and Planning A: Economy and Space*. 50 (1) 175-193.
- İçduygu, A., Sirkeci, İ. ve Aydınğün, İ. (1998), Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi, <http://works.bepress.com/sirkeci/16/>, Erişim: 27/03/2016.
- Janson, P. and J. K. Martin (1982), "Job Satisfaction and Age: A Test of Two Views," *Social Forces*, 60:1089-1102.
- Karabulut, K. & Polat, D. (2007). Türkiye'de yaşanan göç olgusu üzerine bir alt bölge uygulaması. 8. Çukurova Üniversitesi 5. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 24-25.

- Karakaş, A., Yeşilyurt, C., & Koçak, Y. (2013). Kalkınmışlık Farkı Ve Neden-Sonuç İlişkisi Bağlamında Kırsaldan Kente Yapılan Göçler: Türkiye’de TRA2 Bölgesi Üzerine Ampirik Bir Analiz. *Business & Management Studies: An International Journal*, 1(1), 16-38.
- Karpat, K. H. (2003), *Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm* Ankara: İmge Kitabevi.
- Keleş, R. (1985), *The Effects of External Migration on Regional Development in Turkey, Uneven Development in Southern Europe içinde*, Hudson R. ve Lewis J. (der.), Methuens Co., New York.
- Kıray, M. B., (1990), *the family of the migrant worker*, Ozbay, F. (Ed.), *Women, Family and Social Change in Turkey. UNESCO Supported Series on Women’s Studies in Asia and the Pacific*, 1990, 70-87.
- Knight, J. & Gunatilaka, R. (2010). Great Expectations? The Subjective Well-being of Rural-Urban Migrants in China, *World Development*, 38, 113-124.
- Kocaman, T. (2008). *Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Nitelikleri (1965-2000)*. Ankara: T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.
- Kogan I., Shen J. & Siegert M. (2017). What Makes a Satisfied Immigrant? Host-Country Characteristics and Immigrants’ Life Satisfaction in Eighteen European Countries. *Journal of Happiness Studies* <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9896-4>.
- Kritz, M. M., L. L. Lim and H. Zlotnik (1992) *International Migration Systems*. New York: Clarendon Press.
- LeClere, F. B. and D. K. McLaughlin (1997) “Family Migration and Changes in Women’s Earnings: A Decomposition Analysis,” *Population Research and Policy Review*, 16:3 15-335.
- Levine, N. ve Üner, S. (1978) *Population Policy Formation and Implementation in Turkey*, Hacettepe Nüfus Etüdüleri Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Lichter, D. T. (1983) “Socioeconomic Returns to Migration among Married Women,” *Social Forces*, 62:487-503.
- Liu, B.C., (1975), *Differential Net Migration Rates and the Quality of Life*, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 57, No. 3, 329-337 →→→ 4
- Locke, E. A. (1976) “The Nature and Cause of Job Satisfaction.” In *Handbook of Industrial and Organizational Psychology*. Ed. M. D. Dunnette. Chicago: Rand McNally.
- Long, L. H. and L. R. Heltman (1978), *Reasons for Interstate Migration: Jobs, Retirement, Climate, and Other Influences*. Current Population Series P-23, No. 81. Washington: U.S. Government Printing Office.
- Looze M. E. de, Huijts T., Stevens G. W. J. M. Torsheim T. & Vollebergh W. A. M. (2018). The Happiest Kids on Earth. Gender Equality and Adolescent Life Satisfaction in Europe and North America. *Youth Adolescence* 47:1073-1085.

- Lucas, R. E. B. (1997) "Internal Migration in Developing Countries." In Handbook of Population and Family Economics. Ed. M. R. Rosenzweig and O. Stark. Amsterdam: Elsevier Science.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803-855.
- Macky, K., & Boxall, P. (2009). Employee well-being and union membership. *New Zealand Journal of Employment Relations*, 34(3), 14-25.
- Michalos, A.C., (1980), 'Satisfaction and happiness', *Social Indicators Research* 8, 385-422.
- Mortimer, J. T. (1979) *Changing Attitudes toward Work*. Scarsdale, NY Work in America Institute.
- Munck, R. (2010). Globalization and the labour movement: challenges and responses. *Global Labour Journal*, 1(2), 218-232.
- Nesdale, D. ve Mak, A. S. (2003). Ethnic identification, self-esteem and immigrant psychological health. *International Journal of Intercultural Relations*, 27(1), 23-40.
- Neto, F. (1995), Predictors of Satisfaction with Life Among Second Generation Migrants, *Social Indicators Research* 35, 93-116.
- O'Connell, M. (2005). Economic Forces and Antiimmigrant Attitudes in Western Europe: A Paradox in Search of an Explanation. *Patterns of Prejudice*, 39, 60-74.
- Peker, M., 1996. Internal migration and the marginal sector, Kahveci, E., Sugur, N., Nichols, T. (Edt.), *Work and Occupation in Modern Turkey*, Mansell, New York, 7-37.
- Safi, M., (2009) Immigrants' Life Satisfaction in Europe: Between Assimilation and Discrimination, *European Sociological Review*, 26 (2): 159-176.
- Sarı, A. (2008). Türkiye'de İç Göç: Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Sonuçları. *Sosyoloji Konferansları*, 37, 1-18.
- Saris, W. E., R. Veenhoven, A. C. Scherpenzeel and B. Bunting, (edt.) (1996), *A Comparative Study of Satisfaction with Life in Europe*. Budapest: Eötvös University Press.
- Schneider, S. L. (2008). Anti-immigrant Attitudes in Europe: Outgroup-Size and Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, 24, 53-67.
- Second UN Conference on Human Settlements, (1996). The Istanbul declaration on human settlements. *Population and Development Review* 22 (3), 591-595.
- Shin, D. and D. Johnson (1978), A vowed happiness as an overall assessment of the quality of life, *Social Indicators Research* 5, 474-492.
- Stark, O. (1991), *The Migration of Labour*. Cambridge: Basil Blackwell.

- Stillman, S., Gibson, J., McKenzie, D., & Rohorua, H. (2015). Miserable migrants? Natural experiment evidence on international migration and objective and subjective well-being. *World Development*, 65, 79-93.
- Switek, M. (2016). Internal migration and life satisfaction: Well-being paths of young adult migrants. *Social Indicators Research*, 125(1), 191-241.
- Toubol, J., & Jensen, C. S. (2014). Why do people join trade unions? The impact of workplace union density on union recruitment. *Transfer: European Review of Labour and Research*, 20(1), 135-154.
- TÜİK (2016). İllerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı, 2008-2016
- Üçdoğruk, Ş. (2013). İzmir'deki İç Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 157-183.
- Veenhoven, R (1996), *The Study Of Life Satisfaction*, Chapter 1 in: Saris, W.E., Veenhoven, R., Scherpenzeel, A.C. & Bunting B. (edt) "A comparative study of satisfaction with life in Europe", Eötvös University Press, 11-48.
- Wallace, C., & Pichler, F. (2009). More participation, happier society? A comparative study of civil society and the quality of life. *Social indicators research*. 93(2), 255-274.
- Williams, J. D. & Sofranko, A. J. (1979). "Motivations for the Immigration Component of Population Turnaround in Nonmetropolitan Areas". *Demography*, 16, 239-255
- Yenigül, S., B. (2005), "Göçün Kent Mekânı Üzerine Etkileri", *G.Ü. Fen Bilimleri Dergisi*, 18 (2), 273-288.
- Zeytinoğlu, I. U., Ozmen, O. T., Katrinli, A. E., Kabasakal, H., Arbak, Y. (1999). Migrant women in waged domestic work in Turkey. *Middle East Report*. 29 (2), 42-45.
- Zhou, S. & Song, L. (2017). Research on living quality of migrant workers in logistics of colleges and universities-Take some universities in Wuhan as an example. *Research on Modern Higher Education*, 3, 13-21.
- Ziegler, J. A. and C. R Britton (1981) "A Comparative Analysis of Socioeconomic Variations in Measuring the Quality of Life," *Social Science Quarterly*, 62, 303-312.